

MAŁGORZATA BOREK

Uniwersytet Śląski

Katowice, Polska

Zdania wyrażające zdolności i talent w języku polskim i rosyjskim

Z punktu widzenia psychologii zdolności to inaczej instrumentalne wyznaczniki sprawności człowieka¹. Ludzie różnią się między sobą w poszczególnych zakresach swej aktywności zarówno pod względem efektywności, jak i szybkości i energii, którą są w stanie włożyć w działanie. Wymienione cechy działania mogą wzajemnie na siebie wpływać, gdyż przy niektórych rodzajach czynności szybkość może decydować o efektywności, z kolei sprawność, z jaką człowiek potrafi wykonywać daną czynność, może rzutować na jej tempo lub wielkość wysiłku energetycznego. Ostatecznie mamy do czynienia z wyodrębnieniem dwóch rodzajów wyznaczników działania: „tych, które warunkują jego sprawność, i tych, które są podstawowymi determinantami jego właściwości formalnych. Pierwsze nazywa się zdolnościami, drugimi są cechy temperamentu”².

Sprawność działania jest zależna zarówno od czynników zewnętrznych, jak i wewnętrznych, czyli od motywacji, aktualnego stanu psychicznego i stopnia wprawy, z jaką jednostka wykonuje określony rodzaj czynności. „Wszystkie te czynniki stanowią jednak tylko warunki ujawniania się przez jednostkę możliwości”³. Ludzie mogą wykorzystywać te możliwości lub nie, czyli w różnym stopniu posługują się posiadanymi zdolnościami w konkretnych sytuacjach.

W *Słowniku psychologii* autorstwa Arthura i Emily Reber zdolność zostaje zdefiniowana jako „kompetencja, biegłość, sprawność, zręczność czy talent, dzięki którym ktoś może dokonać określonego czynu w danym czasie, bez jakiegokolwiek dodatkowego treningu”⁴. Według autorów kluczowe znaczenie ma odróżnienie tego terminu od pojęcia „uzdolnienie”, które związane jest z możliwością

¹ Z. Włodarski, A. Matczak, *Wprowadzenie do psychologii*, Warszawa 1987, s. 327.

² *Ibidem*, s. 326.

³ *Ibidem*, s. 327.

⁴ A. Reber, E. Reber, *Słownik psychologii*, red. I. Kurcz, K. Skarżyńska, Warszawa 2005, s. 923.

ciamy potencjalnymi, czyli takimi, jakie dana osoba osiągnie dzięki wyuczeniu się. Innymi słowy, uzdolnienie to „potencjał do nabywania umiejętności; [...] zakłada się, że poziom wykonania będzie rósł znacząco wraz z dodatkowym treningiem”⁵.

Okazuje się, że rozróżnienie tych dwóch terminów nie znajduje odzwierciedlenia w słownikach języka polskiego i rosyjskiego. W *Słowniku współczesnego języka polskiego* termin „zdolność” posiada następujące znaczenia:

1. Wrodzona predyspozycja do opanowywania jakichś umiejętności, łatwość uczenia się, talent (np. wybitne, duże, mierne zdolności; zdolności muzyczne, matematyczne); 2. Sprawność, możliwość wykonania czegoś; zdatność do robienia czegoś (np. zdolność myślenia, zdolność owocowania)⁶.

Jak widać, pierwsze znaczenie odpowiada psychologicznemu terminowi „uzdolnienie” i odnosi się do człowieka, natomiast drugie tyczy się pojęcia „zdolność” i niekoniecznie związane jest z działalnością człowieka. Definicja ta pokrywa się z objaśnieniem rosyjskiego terminu *способность*, który możemy znaleźć w *Словаре русского языка* Сергея Ожегова:

1. Природная одаренность, талантливость (человек с большими способностями, умственные способности, способности к музыке); 2. Умение, а также возможность производить какие-нибудь действия (способность двигаться, покупательная способность населения, пропускная способность железнодорожных дорог)⁷.

Przytoczone definicje świadczą o tym, że przy opisywaniu uzdolnień w języku polskim i rosyjskim leksemy *zdolność/способность* są używane z reguły w formie liczby mnogiej: „Mówiła, że ma **detektywistyczne zdolności**” (A. Bahdaj, *Wakacje z duchami*); „Mają one na celu ustalenie zainteresowań i **zdolności dzieci**” („Głos Pasterka” 2004); „Молодые специалисты, проявившие **способности к научной деятельности**, могут поступать в аспирантуру” („Поиск” 12.09.2003); „**А музыкальные способности** у нее точно от меня” („Домовой” 4.04.2002).

Jednak leksemy *zdolności/способности* w liczbie mnogiej nie są zarezerwowane wyłącznie dla określania zdolności ludzkich, o czym świadczą przykłady: „Rozważamy gospodarkę w warunkach niepełnego wykorzystania **zdolności wytwórczych**” (R. Milewski, *Podstawy ekonomii*); „Для обработки нарастающего потока информации нужны другие **способности машины**: например, способность мыслить подобно человеку” (Е. Велтистов, *Победитель невозможного*).

W niniejszej pracy postaramy się opisać izosemiczne i nieizosemiczne modele składniowe, bazując na teorii Galiny Zolotowej. Zdaniem badaczki w konstrukcjach izosemicznych „сохраняется соответствие между категориальными значениями структурных компонентов предложения и категориальными значениями их денотатов в реальной действительности”⁸. Natomiast nieizo-

⁵ *Ibidem*, s. 845.

⁶ *Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. Dunaj, Warszawa 1996, s. 1351.

⁷ С.Н. Ожегов, *Словарь русского языка*, под ред. Н.Ю. Шведовой, Москва 1990, s. 755–756.

⁸ Г.А. Золотова, *Коммуникативные аспекты русского синтаксиса*, Москва 2001, s. 127.

semiczne modele zdaniowe polegają na naruszeniu tej równowagi, pojawieniem się, zgodnie z prawem kompensacji gramatycznej, dodatkowych, niejako zbędnych środków językowych⁹. W ten sposób, zdaniem G.A. Zołotowej, izosemiczne modele typu „Спортсмен прыгает”; „Он ловок” pozostają w opozycji do modeli nieizosemicznych „Спортсмен делает прыжок”; „Он отличается ловкостью”.

Przykłady do analizy zostały zaczerpnięte z korpusów języka polskiego i rosyjskiego oraz ze stron internetowych.

Za podstawowe, izosemiczne konstrukcje, wyrażające charakterystykę osoby uzdolnionej można uznać w języku polskim zdania z leksemem *zdolny*, którym w języku rosyjskim odpowiadają sformułowania z leksemem *способный*: „Маме там **zdolnego chirurga** Leśniowskiego” (J. Brzechwa, *Gdy owoc dojrzewa*); „**Мыśmy были zdolni** i dzisiejsi **reżyserzy też są zdolni**” („Polityka” 2.05.2005); „Сын — **способный компьютерщик**, живёт в Америке, под Сан-Франциско” (В. Токарева, *Своя правда*); „**Он настолько способный**, что может выучить любой язык, даже японский” (С. Спивакова, *Не всё*).

Przymiotniki *zdolny/способный* mogą występować w funkcji przydawki lub orzeczenia imiennego. Okazuje się, że mogą one wyrażać zarówno uzdolnienia, jak i modalność. Natomiast rosyjski przymiotnik w formie krótkiej *способен* występuje tylko w funkcji orzeczenia i posiada znaczenie modalne ‘мочь, быть в состоянии что-то сделать’: „Парни смотрели на меня, словно прикидывали, **на что я способен**” (В. Аксёнов, *Звёздный билет*).

Wśród różnych rodzajów zdolności na szczególną uwagę zasługują talent i genialność, które dotyczą wyłącznie działalności człowieka. Według Józefa Pietera talent oznacza

wybitne uzdolnienia specjalne do działań twórczych lub odtwórczych. W tym sensie mówi się np. o talencie malarskim, muzycznym, ale nie o inteligencji malarskiej, muzycznej itp. Odróżnia się również genialność od talentu. Genialność jest zdolnością — podobnie jak talent — specjalną, ale do twórczości wybitnie oryginalnej¹⁰.

Autorzy *Słownika współczesnego języka polskiego* definiują talent jako:

1. Szczególne, wybitne uzdolnienie w jakimś kierunku, predyspozycje, zdolności; 2. Osoba wybijająca się w jakiejś dziedzinie, mająca naturalne predyspozycje do wykonywania określonych działalności, człowiek utalentowany (np. Pojawiły się młode talenty)¹¹.

Z kolei *талант* to według *Словаря русского языка*:

1. Выдующиеся врождённые качества, особые природные способности (например, талант актёра, музыкальный талант); 2. Человек, обладающий такими качествами, способностями (например, молодые таланты)¹².

W definicjach tych podkreśla się, że talent to zdolności wrodzone, naturalne.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ J. Pieter, *Słownik psychologiczny*, Katowice 2004, s. 309.

¹¹ *Słownik współczesnego języka polskiego*, s. 1120.

¹² С.Н. Ожегов, *op. cit.*, s. 786.

Podobnie jak w przypadku zdolności, za izosemiczne modele składniowe przy opisie talentu można uznać zdania z przymiotnikami *utalentowany/малантливый*: „Mateusz miał skoczyć tak, jak potrafi. **Jest** przecież **bardzo utalentowany**” („Fakt” 2.09.2004); „To nie tylko piękna, ale i **nieprawdopodobnie utalentowana aktorka**” („Cosmopolitan” 2000, nr 8); „Zapisywał, dawał szanse, **najbardziej utalentowani** zostawali na stałe” („Tygodnik Podhalański” 1999, nr 24); „Да и **режиссёр он талантливый**, поэтому его картину можно считать событием” („Известия” 13.06.2002); „Сейчас будет выступать **очень талантливый музыкант**” (А. Алексин, *Мой брат играет на кларнете*).

W cytowanych przykładach przymiotniki *utalentowany/малантливый* występują w funkcji orzeczenia imiennego i przydawki przymiotnej, możliwe jest także użycie tych leksemów w funkcji substancywnej (np. „najbardziej utalentowani zostawali na stałe”).

W języku rosyjskim istnieje również krótka forma przymiotnika *талантлив*, która pełni funkcję orzeczenia imiennego: „А **талантлив был не только в музыке**” (И. Грекова, *Фазан*); „Ей не пришлось долго входить в роль, она **талантлива сама по себе**” („Новгородские ведомости” 2012).

Talent jest tutaj przedstawiony jako cecha sprecyzowana przez swój stopień i dziedzinę (np. „не только в музыке; сама по себе”), czyli następuje uszczegółowienie informacji.

Dodatkowo dzięki możliwości przeciwstawienia pełnych i krótkich form przymiotnikowych w języku rosyjskim możliwe jest użycie swego rodzaju konstrukcji tautologicznych, które przypominają aforyzmy: „Вообще-то **талантливый ребёнок тем и талантлив**, что может запросто менять ипостаси: то он отпетый хулиган, а то вдруг — маленький светоч” („Вечерняя Москва” 16.05.2002); „**Он был умён, талантлив — и известен как умный и талантливый**” („Новый Мир” 1990); „Физтехи как **талантливые люди талантливы во всём**” („За науку” 2014).

Interesujące jest przeniesienie charakterystyki za pomocą przymiotników *utalentowany/малантливый* z osób na zwierzęta, urządzenia i różne produkty: „Podobno to był **bardzo utalentowany**, piękny **pies** i wygrał wiele międzynarodowych wystaw” (W. Koch, *Internetowa strona o psach*); „Jedyna w swoim rodzaju i wielofunkcyjna **elektryczna szczotka ROTOSOFT 4000**: z uchwytu wybierane są funkcje: czyszczenie dywanów lub podłóg twardych — **wszecstronnie utalentowana!**” (*Reklamy wyposażenia domu*, 2000); „Это очень хороший, **талантливый фильм**, в котором играют великолепные актёры” („Вечерняя Москва” 16.05.2002); „**Талантливые** и страстные **произведения** любых жанров обычно выходят за пределы своей основной темы” („Октябрь” 2001).

Przykłady zdań rosyjskich świadczą o tym, że ocena produktów jest wynikiem stanowiska ich twórcy, na przykład reżysera i aktorów w przypadku filmu („талан-

тливый фильм”) oraz pisarza w przypadku utworów („талантливые произведения”). Mamy tutaj zatem do czynienia z metoniimią „dzieło za twórcę”.

Słownik współczesnego języka polskiego jako synonim leksemu *utalentowany* podaje przymiotnik *uzdolniony*¹³. Przymiotnik ten może występować w funkcji orzeczenia imiennego lub przydawki przymiotnej: „**Był** zresztą **niezwykle uzdolniony** i zapowiadał się na wirtuoza” (J. Przybora, *Przymknięte oko opaczności*); „**Wybitnie uzdolniony student** mógłby się opłacać wydziałowi, gdyby ktoś płacił na jego kształcenie cztery do pięciu razy tyle, ile płaci ministerstwo” („Gazeta Wyborcza” 26.09.1997).

W języku rosyjskim do charakterystyki osób uzdolnionych służą także przymiotniki *даровитый* i *одарённый*, odpowiednikiem których w języku polskim jest połączenie *obdarzony talentem*: „Он, конечно, музыкант и, если хотите знать, **даровитый**” (Л. Утесов, *Спасибо, сердце!*); „Познакомившись с Цукерманом поближе, я поняла, что музыкант он **безусловно одарённый**” (С. Спивакова, *He всё*); „Był to autor **obdarzony talentem** literackim” (Z. Kosidowski, *Opowieści bibilijne*).

Leksem *talent* może występować w formie mianownika i w połączeniu z różnymi przymiotnikami posiadać znaczenie kwalifikacyjno-oceniające: „Ма-теusz jak przyszedł na pierwszy trening, to już umiał skakać. **Naturalny talent**” („Fakt” 1.05.2004); „В тридцать лет у него начисто отсутствует карьеризм. Он **талант неизломанный, а гармоничный**” (С. Спивакова, *He всё*); „К тому же Агаджанов в организационной сфере — **выдающийся талант**” (И. Кио, *Иллюзии без иллюзий*); „— ... **незаурядный талант**, — продолжал Шишлин” (А. Азольский, *Лопушок*); „Рассказывают, что он — **невероятный талант**, лучшее перо современности” (И. Охлобыстин, *Жизнь Вани Охлобыстина*).

W powyższych konstrukcjach leksem *talent* oznacza osobę uzdolnioną. W połączeniu z przymiotnikiem (*naturalny, неизломанный, гармоничный, выдающийся, незаурядный, невероятный*) występuje w funkcji orzeczenia imiennego z łącznikiem zerowym.

Osoba, która ma unikatowy, wrodzony talent, inaczej talent w czystej postaci, niezależący od wykształcenia, określana jest jako *talent samorodny/samorodный талант* lub krótko jako *samorodek/samorodok*: „Rugby i boks nie były obce Elliottowi, o którym naiwni mówią: **samorodny talent**, który trafia się raz na dziesiątki lat” („Sport dla Wszystkich” 1961, nr 12); „Nasz **samorodek** jest jeszcze do uratowania, ale nie przez trenera Apoloniusza Tajnera! Ten trener urósł, ponieważ przyczepił się do naszego wielkiego talentu” („Fakt” 2.06.2004); „Художник Майков составляет феноменальное явление в искусстве, как **самородный талант**, которому случайность открыла путь к искусству” (И. Гончаров, *Н.А. Майков*); „Он был очень одарен, Володя, **самородок**” (А. Рыбаков, *Тяжелый песок*).

¹³ *Słownik współczesnego języka polskiego*, s. 1194.

W przytoczonych zdaniach zostaje podkreślone, że samorodny talent trafia się bardzo rzadko („raz na dziesiątki lat”), jest zjawiskiem fenomenalnym i objawia się często przypadkowo („случайность открывает ему путь”). W przykładzie opisującym samorodny talent Adama Małysza pojawiła się ciekawa metafora — „ktoś urósł, gdyż przyczepił się do wielkiego talentu”, ukazująca zjawisko czerpania korzyści z czyjegoś talentu.

Z kolei osoba zupełnie pozbawiona talentu po polsku określana jest jako *beztalencie*, natomiast po rosyjsku jako *бездарность*: „— Tato... a ja... ja naprawdę jestem takie **okropne beztalencie?**” (K. Berwińska, *Con amore*); „ты **полная бездарность**, твоими стихами можно только подтираться, и то поцарапаешь задницу” (В. Катаев, *Алмазный мой венец*).

Leksem *talent* może występować w przypadku zależnym i w połączeniu z przymiotnikiem pełnić funkcję kwalitatywu, czyli syntaktemu charakteryzującego, nazywającego cechą osoby lub przedmiotu¹⁴. Na przykład: „Kisling był **człowiekiem dużego talentu** i temperamentu” (J. Czapski, *Patrzac*); „Odszedł człowiek — lekarz, odszedł **artysta o nieprzeciętnym talencie**” (K. Mórąwski, *Kartki z dziejów Żydów warszawskich*); „Мария Павловна считала своего мужа **человеком большого таланта**” (В. Гроссман, *Все течёт*); „На Пасхе вернулся из Москвы в Петербург один наш общий друг, **человек большого таланта** и большого легкомыслия” (В. Ходасевич, *Гумилёв и Блок*).

W języku polskim kwalitatyw wyrażony jest w formie dopełniacza („dużego talentu”) lub miejscownika z przymiotnikiem („o nieprzeciętnym talencie”). W języku rosyjskim kwalitatyw posiada tylko formę dopełniacza bez przymotka („большого таланта”). Dodatkowo w języku rosyjskim pojawia się przydawka dopowiadająca, odnosząca się do rzeczownika *друзь*.

Do charakterystyki i oceny czyjegoś talentu służą również zdania, których prymarnym przeznaczeniem jest wyrażenie znaczeń posesywnych. W języku polski jest to konstrukcja *ktoś ma talent*, natomiast w języku rosyjskim — *у кого-то есть талант*: „А **мiał** jeszcze ponadto **nietuzinkowy talent poetycki**” (В. Gomulicka, *Pisarze polskiego oświecenia*); „Głos miał nieukładany, chropawy, tyle że ciepły, z leciutką nutą wschodniego zaśpiewu. Ale m i a ł **przyrodzony talent kontaktu z ludźmi**, który nie każdemu nawet kaznodziei jest dany” („Tygodnik Powszechny” 1994, nr 43); „Obydwaj **mają nieposkromiony talent do robienia** show, sztuczek i żartów” (M. Cegielski, *Masal*); „Widziałem go, jak jeździł na nartach na Szymoszkowej, m a **talent po Jašku**” („Tygodnik Podhalański” 1999, nr 17); „**Masz** jakieś **ukryte talenty?**” („Cosmopolitan” 2000, nr 11); „У дочери же **необычайный талант**. Даже специально выяснили, был ли у них кто-нибудь в роду ещё с музыкальными способностями” („Знание — сила” 2003); „Очевидно, был у неё талант к этому делу” (С. Дов-

¹⁴ Г.А. Золотова, *op. cit.*, s. 431.

латов, *Наши*); „У Любы был талант помогать людям, в этом я убедился не только на собственном примере” (А. Рыбаков, *Тяжёлый песок*).

W analizowanych przykładach leksem *talent* w języku polskim łączy się z przydawkami przymiotnymi *nietuzinkowy*, *przyrodzony*, *nieposkromiony* oraz kwalitatywnym w dopełniaczu bez przyimka („talent kontaktu”), w dopełniaczu z przyimkiem do („talent do robienia show”), w celowniku z przyimkiem po („talent po Jaśku”). W ostatnim przykładzie rzeczownik *talent* ma postać liczby mnogiej i jest określony przez przymiotnik *ukryty* („ktoś ma ukryte talenty”). Z kolei w języku rosyjskim rzeczownik *талант* łączy się z przydawką przymiotną *необычайный* oraz przydawką rzeczowną wyrażoną w celowniku z przyimkiem *к* („талант к этому делу”) oraz bezokolicznikiem („талант помогать”).

Opórcz rosyjskiej konstrukcji *у кого-то талант к чему-то* odpowiednikiem polskiej konstrukcji *ktoś ma talent do czegoś* jest połączenie czasownikowe *иметь талант в чём-то*: „Азеры — так называли азербайджанцев — **имеют особый талант в овощном деле, в выращивании и в продаже**” (В. Токарева, *Своя правда*); „Но в шахматах имеет какой-то странный талант” (В. Аксёнов, *Пора, мой друг, пора*).

Zwrot *иметь талант* w połączeniu z przyimkiem *в* i formą miejscownika oznacza talent i jednocześnie odnoszenie sukcesów w danej dziedzinie („успевать в овощном деле”, „успевать в шахматах”).

Do charakterystyki osoby utalentowanej wykorzystane zostają również zdania z czasownikami *posiadać/обладать*: „О Annie Marii судили профессоры консерватории, że **possiada талант całkiem nieprzeciętny**” (В. Czeszko, *Pokolenie*); „Вот она **обладает талантом живописца**” (Ф. Сологуб, *Королева Ортруда*).

Polskie konstrukcje z czasownikami *mieć, posiadać (talent)* i ich rosyjskie odpowiedniki z czasownikami *иметь, обладать*, zdaniem G. Zołotowej, należą do nieizosemicznych modeli składniowych, które są charakterystyczne dla stylu książkowego. Trudno jest jednak uznać za modele nieizosemiczne wszystkie konstrukcje, w których leksem *talent/талант* łączy się z czasownikiem. Zarówno w języku polskim, jak i rosyjskim istnieje grupa czasowników, które informują głównie o zaistnieniu i możliwości dostarczenia czyjegoś talentu przez obserwatora: „Już pierwsze szkolne przedstawienie **ujawniło** jego ogromny **wrodzony талант sceniczny**. Teatr stał się pasją jego życia” („Cosmopolitan” 1999, nr 4); „ten jednak dość szybko **objawił талант rapera**” (G. Brzozowicz, F. Łobodziński, *100 płyt, które wstrząsnęły światem. Kronika czasów popkultury*); „Wysoka, smukła, ładna pani, również aktorka, choć **talentem się nie odznaczała**” (J. Przybora, *Przymknięte oko opaczności*); „**Słynął** ksiądz Bończa szeroko z **krasomówczego talentu**” (L. Kruczkowski, *Kordian i cham*); „где он **проявил блестящий талант журналиста**” (РИА „Новости” 13.09.2004); „и здесь — в который раз! — **обнаруживал подлинный талант беллетриста**” (К. Чуковский, *Репин — писатель*); „Добрынин **отличался талантом генерирования новых идей**” (<http://www.vz.ru/news/2010/4/8/391288>, dostęp: 20.04.2016);

„В особенности **славился талантом импровизатора**” (<http://www.music-dir.ru>, dostęp: 20.04.2016).

Rzeczownik *talent* łączy się z czasownikami przechodnimi *ujawnić, objawić (talent)* oraz nieprzechodnimi *odznaczać się (talentem), słynąć (z talentu)*. W języku rosyjskim odpowiednikami są połączenia z czasownikami przechodnimi *проявить, обнаружить (талант)* oraz z czasownikami nieprzechodnimi *отличаться, славиться (талантом)*.

W połączeniu z poszczególnymi przymiarkami leksemy *talent/талант* pełnią w zdaniu funkcję różnych okoliczników. Polskim okolicznikiem przyczyny z *powodu talentu, dzięki talentowi* w języku rosyjskim odpowiadają okoliczniki w postaci wyrażenia przymiarkowego *из-за таланта, благодаря таланту*: „Przed wojną w łódzkim gimnazjum koledzy przezywali go Tarzanem, bo znakomicie chodził po drzewach, Chopinem, ale nie z **powodu talentu muzycznego**, lecz dlatego, że miał bujną czuprynę, i Einsteinem z **powodu nieprzeciętnych zdolności matematycznych**” („Gazeta Wyborcza” 28.06.1998); „Одни не хотят вставать на учет из-за гордости, другие — из-за лени, третьи — **из-за таланта**” („Комсомольская правда” 4.06.2003); „Nash wybija się szybko **dzięki talentowi** i upogowi, robi karierę akademicką” („Polityka” 2.03.2002); „Ряду российских производств удалось выжить исключительно **благодаря таланту** их руководителей” („Воздушно-космическая оборона” 15.02.2003).

Okoliczniki przyzwolenia z przymiarkami *мимо/несмотря на* znajdują zastosowanie w zdaniach, w których podkreślone zostaje, że talent nie gwarantuje odniesienia sukcesu w danej dziedzinie: „Właściwie m i m o t a l e n t u i pieniędzy, choć dostał się do niej, to nigdy nie utrzymał długo” („Polityka” 9.08.2003); „Как литературные работники они, **несмотря на талант**, несмотря на привязанность и восторги публики, оказались бессильны в борьбе с издательским капризом и мощной” (Е. Соловьев-Андреевич, *Дмитрий Писарев. Его жизнь и литературная деятельность*).

Polski okolicznik sposobu w postaci wyrażenia przymiarkowego z *talentem* posiada w języku rosyjskim odpowiednik wyrażony przysłówkiem *талантливо*: „Nałkowska umie podpatrzeć życie i obserwacje swoje z **talentem** przelać na papier” („Gazeta Wyborcza” 31.07.1993); „Если музыкант играет плохо, но **талантливо**, готовы ли вы простить ему попадание мимо нот и приземление мимо струн?” („Вечерняя Москва” 10.01.2002); „Фильм действительно **талантливо** отражает то мерзкое время” (К. Чернышев, *Земляным червяком*).

W ostatnim przykładzie rosyjskim, podobnie jak w przypadku przymiotnika *талантливый*, mamy do czynienia z metonimią „dzieło za twórcę”, gdyż przysłówek *талантливо* wraz z orzeczeniem *отражает* odnosi się do rzeczownika nieżywoтного *фильм*.

W niniejszej pracy staraliśmy się opisać izosemiczne, czyli podstawowe modele zdaniowe, wyrażające zdolności i talent w języku polskim i rosyjskim. Ze

względu na ograniczenia wydawnicze nie zostały w niej rozpatrzone modele nieizosemiczne, zawierające połączenia frazeologiczne i metaforyczne.

Przeprowadzona analiza świadczy o tym, że językowy obraz zdolności i talentu jako struktura pojęciowa, utrwalona w systemie języka polskiego i rosyjskiego, a więc jego właściwościach gramatycznych i leksykalnych¹⁵, jest częściowo uniwersalny i częściowo charakterystyczny dla jednego języka. Istotne różnice związane są z użyciem krótkich form przymiotników *способный, талантливый* w języku rosyjskim, które nie występują w języku polskim, oraz użyciem leksemów *zdolności/способности, talent/талант* w różnych formach gramatycznych w zależności od pełnionej funkcji syntaktycznej.

Bibliografia

Literatura

- Grzegorzczkova R., *Pojęcie językowego obrazu świata*, [w:] *Językowy obraz świata*, red. J. Bartmiński, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1990.
- Pieter J., *Słownik psychologiczny*, JMP Ltd, Katowice 2004.
- Reber A., Reber E., *Słownik psychologii*, red. I. Kurcz, K. Skarżyńska, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2005.
- Słownik współczesnego języka polskiego*, red. B. Dunaj, Wydawnictwo Wilga, Warszawa 1996.
- Włodarski Z., Matczak A., *Wprowadzenie do psychologii*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1987.
- Золотова Г.А., *Коммуникативные аспекты русского синтаксиса*, Эдиториал УРСС, Москва 2001.
- Ожегов С.Н., *Словарь русского языка*, red. Н.Ю. Шведова, Русский язык, Москва 1990.

Źródła internetowe

- <http://sjp.pwn.pl/korpus>
<http://www.nkjp.uni.lodz.pl>
<http://www.ruscorpora.ru/>

¹⁵ R. Grzegorzczkova, *Pojęcie językowego obrazu świata*, [w:] *Językowy obraz świata*, red. J. Bartmiński, Lublin 1990, s. 43.

Sentences expressing abilities and talent in Polish and Russian languages

Summary

The article is focused on the structural-semantic characteristics of sentences expressing abilities and talent in Polish and Russian languages. Basing on the theory of G. Zolotova the author aims to differentiate between iso-semantic and non iso-semantic syntactic models.

The examples for the analysis were taken from Polish and Russian languages corpora and from internet websites.

Keywords: sentence model, abilities, talent, syntactem

Предложения, выражающие способности и талант в польском и русском языках

Резюме

Настоящая статья посвящена структурно-семантической характеристике предложений, выражающих способности и талант в польском и русском языках. Автор пытается выделить изосемические и неизосемические синтаксические модели, опираясь на лингвистическую теорию Г. Золотовой.

Примеры для анализа взяты из национальных корпусов польского и русского языков и веб-сайтов.

Ключевые слова: модель предложения, способности, талант, синтаксема